

Programfüzet

II. Medievisztikai Vándorkonferencia

Debreceni Egyetem,
2024. május 23-24.

Debreceni Egyetem
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Károli Gáspár Református Egyetem
Pécsi Tudományegyetem
Szegedi Tudományegyetem

Tartalomjegyzék

Szervező bizottság	2
Medievisztikai Vándorkonferencia	3
Térképek	4
Program	5-9
május 23., csütörtök	5-7
május 24., péntek	8-9
Rezümék	10-23

Szervező bizottság

Árvai Tünde

egyetemi tanársegéd, *Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet*

Bárány Attila

doktori iskola vezető - tanszékvezető egyetemi tanár, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola - Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet*

Katona Csete

egyetemi adjunktus, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola - Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet*

Novák Ádám

tudományos munkatárs, *HUN-REN – DE „Középkori Magyarország és Közép-Európa Hadtörténete Kutatócsoport”*

Kerekes Endre László

doktorandusz, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Kiss Viktória Ilona

doktoranda, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Ónadi Sándor

doktorandusz, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Tímár Csenge

egyetemi hallgató, *Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Osztatlan tanári mesterképzés*

Varga Imre Solt

doktorandusz, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Véber Zoltán

doktorjelölt, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Virágh Ágnes

doktoranda, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

Visegrádi Renáta

doktorjelölt, *Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola*

A Medievalisztikai Vándorkonferencia szervezésében részt vevő intézmények

- Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelem Program
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskola, Középkori Magyar Történelmi, Történelem Segédtudományai és Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történelmi Doktori Program
- Károli Gáspár Református Egyetem Történelmi Intézet, Medievalisztika Tanszék
- Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskola, Középkori és Koraújkori Doktori Program
- Szegedi Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, Medievalisztika Doktori Program

Medievisztikai Vándorkonferencia

A Szegedi Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájának Medievisztika Doktori Programja, a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájának Történelem Programja, a Károli Gáspár Református Egyetem Történelmi Intézetének Medievisztika Tanszéke és a Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolájának Középkori és Koraújkori Doktori Programja hagyományteremtő módon 2023. május 25-26-án szervezte meg az I. Medievisztikai Vándorkonferenciát. A konferencia nevében a *vándor* kifejezés a szervezésben részt vevő, középkorász egyetemi intézmények közötti helyszínváltozásra utal, mely évenkénti forgó rendszerben változik. Az együttműködéshez 2024-ben társult az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskola, Középkori Magyar Történelmi, Történelem Segédtudományai, valamint a Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történelmi Doktori Programja. A második konferenciának a Debreceni Egyetem ad otthont.

A konferencia egyik célja egy olyan fórum megteremtése, ahol a középkori műhelyekhez tartozó intézetek és doktori iskolák, középkori történelemmel foglalkozó hallgatói a szakmai szcénával megismertethessék kutatási eredményeiket. Másik célja, hogy diskurzust teremtve segítse elő a pályakezdő fiatalok további kutatásait.

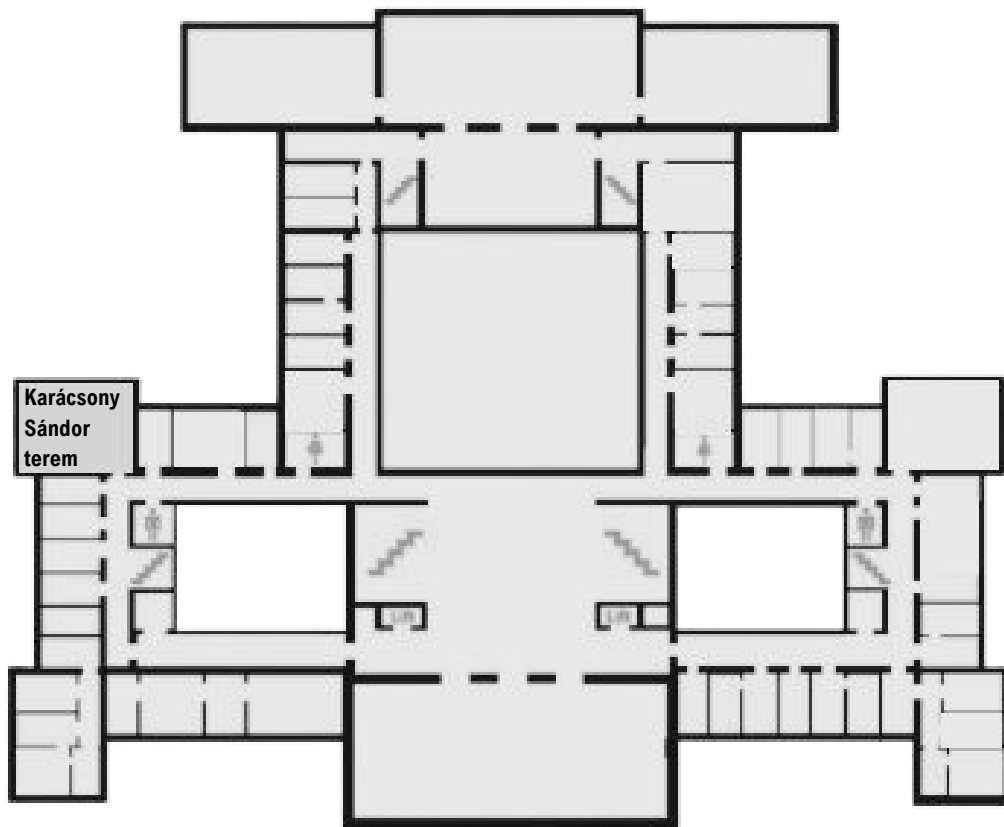
A konferencia nemcsak a doktoranduszok, hanem a hazai középkorkutatás friss kutatási eredményeibe is betekintést enged a medievisztikai könyvbemutató révén.

A konferenciát a hagyományokat követve plenáris előadások keretezik, melyeket a hazai medieviszták kiemelkedő kutatói tartanak.

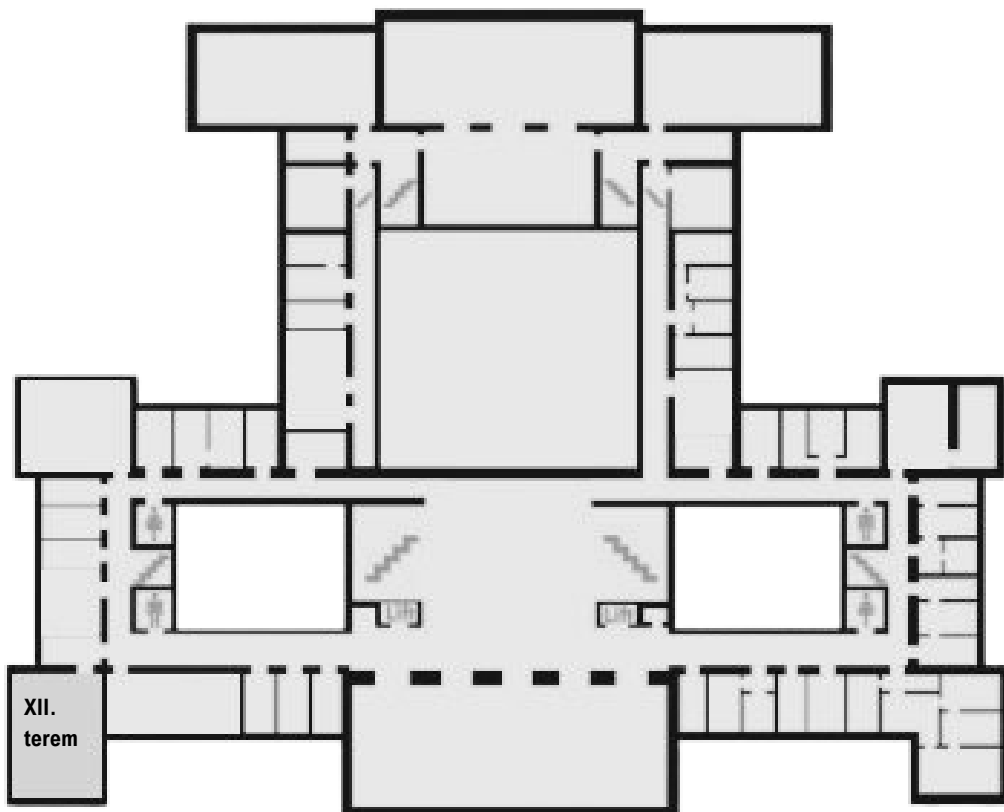
Az elhangzott előadásokból a konferenciát követő évben konferenciakötet jelenik meg a Studia Mediaevalia Itinerantia-sorozat részeként.

Térképek

Debreceni Egyetem, Főépület, II. emelet

Debreceni Egyetem, Főépület, III. emelet

10:10-10:30 MEGNYITÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Bárány Attila

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

10:30-11:00 NYITÓ PLENÁRIS ELŐADÁS

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Thurzó János (1437-1508), a krakkói konzul és a körmöcbányai kamaraispán

Draskóczy István

professor emeritus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Középkori Történelmi Tanszék

1. SZEKCIÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Levezető elnök: Gálffy László, Károli Gáspár Református Egyetem, Történelemtudományi

Doktori Iskola

11:20-11:40 A SZŐLŐKULTÚRA MEGJELENÉSE ÉS ELTERJEDÉSE TOLNA MEGYÉBEN AZ ÁRPÁD- ÉS AZ ANJOU-KORBAN

Martus Nikoletta, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

11:40-12:00 KÖZÉPKORI EGYHÁZI BIRTOKLÁS ÉS GAZDÁLKODÁS A TISZA MENTÉN

Majláthné Sipos Csilla, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

12:00-12:20 LUXEMBURGI ZSIGMOND DUNAI UTAZÁSAI

Szanka Brigitta, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

12:20-12:35 VITA

12:35-12:50 KÁVÉSZÜNET

2. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Levezető elnök: Hunyadi Zsolt, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

12:50-13:10 MAGYAR SZENT KIRÁLYOK AZ ANJOUK BIRODALMÁBAN

Kis-Kádi Anna, Pécsi Tudományegyetem, Történelem mesterképzés

13:10-13:30 EGY KIRÁLYNÉI UDVARTARTÁS - OLDENBURGI ANNA PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

Kiss Viktória Ilona, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

13:30-13:45 VITA

3. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ

Helyszín: XII. terem

Levezető elnök: Bárány Attila, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

12:50-13:10 A MAGYAR KIRÁLYI KINCSTÁR 1270-BEN TÖRTÉNT KIFOSZTÁSA

Papp Tamás, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

13:10-13:30 HÁZASSÁGTÖRÉS A 14. SZÁZADI ANGOL ÉS FRANCIA KIRÁLYSÁGBAN

Gephárt Enikő, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

13:30-13:45 VITA

13:45-14:40 EBÉDSZÜNET

4. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ**Helyszín: Karácsony Sándor terem****Levezető elnök: C. Tóth Norbert, HUN-REN–MNL–SZTE, Magyar Medievisztikai Kutatócsoport****14:40-15:00 EGYHÁZI RÉSZTVEVŐK AZ 1101. ÉVI KERESZTES HADJÁRATBAN****Ónadi Sándor, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola****15:00-15:20 ZSIGMOND MEGBÍZOTTJAI AZ 1428-AS HUSZITA BETÖRÉS IDEJÉN****Varga Imre Solt, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola****15:20-15:40 HUNYADI JÁNOS SZENDRŐI FOGSÁGA****Véber Zoltán, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola****15:40-15:55 VITA****5. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ****Helyszín: XII. terem****Levezető elnök: Katona Csete, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola****14:40-15:00 CHRISTIAN ICONOGRAPHY ON CORINTHIAN CAPITALS IN SYRIA DURING THE BYZANTINE PERIOD: SYMBOLISM AND DATING INSIGHTS****Dawa Ahmad, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola****15:00-15:20 Umayyad Influences on the Architecture of Morocco and Spain****Saba Ghinwa, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola****15:20-15:40 EXPLORING THE UNEXAMINED RELIQUARY AT MAR TARDOS-BLAT CHURCH, SYRIA: A COMPREHENSIVE INVESTIGATION****Khouli Dana, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola****15:40-15:55 VITA****15:55-16:10 KÁVÉSZÜNET****6. SZEKCIÓ****Helyszín: Karácsony Sándor terem****Levezető elnök: Györkös Attila, Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola****16:10-16:30 AB AUCTORE CORRECTUM. JAVÍTÁSOK COLUCCIO SALUTATI KORAI LEVELEIBEN****Visegrádi Renáta, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola****16:30-16:50 A STADIOTIRA VONATKOZÓ FORRÁSHELYEK MARIN SANUDO DIARII-JÁBAN****Gudmann József Rafael, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola****16:50-17:10 RÖGZÍTETT PILLANATOK: VELENCE ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁG KAPCSOLATA 1500 ÉS 1509 KÖZÖTT****Tímár Csenge, Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Osztatlan tanári mesterképzés****17:10-17:25 VITA****17:25-17:40 KÁVÉSZÜNET**

Medievalisztikai Vándorkonferencia. Tanulmányok 1, szerk. Gephárt Enikő – Hunyadi Zsolt – Martus Nikoletta (Studia Mediaevalia Itinerantia, 1), Szeged, 2024.

Bemutatja: Bárány Attila, *Debreceni Egyetem*

Gábor BARABÁS, *Delegated Papal Jurisdiction in Arpadian Hungary. Bishops – provosts – papal chaplains* (Arpadiana, XVI), Budapest, 2023.

Bemutatja: Hunyadi Zsolt, *Szegedi Tudományegyetem*

Gábor BARABÁS, *Popes, Rulers and their Delegates. Chapters of Papal–Hungarian Relations in the Thirteenth Century* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi, 13), Pécs, 2023.

Bemutatja: Hunyadi Zsolt, *Szegedi Tudományegyetem*

The Correspondence of John of Capestrano. Letters Exchanged during his Stay in the Kingdom of Hungary (1455-1456) and with the Hungarian Recipients Beforehand (1451-1455), ed. by György GALAMB in collaboration with Iulian Mihail DAMIAN, Ottó GECSEK, and Balázs KERTÉSZ, Szeged – Budapest, 2023.

Bemutatja: Galamb György, *Szegedi Tudományegyetem*

Zsolt HUNYADI – András RIBI, *The Knights Hospitaller in Medieval Hungary* (Arpadiana, XIII), Budapest, 2023.

Bemutatja: Barabás Gábor, *Pécsi Tudományegyetem*

Mercenaries and Crusaders, ed. Attila BÁRÁNY (Memoria Hungariae, 15), Debrecen, 2024.

Bemutatja: Katona Csete, *Debreceni Egyetem*

19:00 VACSORA

1. SZEKCIÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Levezető elnök: Gulyás László Szabolcs, *Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet - Károli Gáspár Református Egyetem, Történettudományi Intézet*

10:00-10:20 MEGTELEPEDÉSI JELENSÉGEK GYŐR ÁRPÁD-KORI KELETI KÜLVÁROSÁBÓL

Léhner Zita, *Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola*

10:20-10:40 SZÉKELYFÖLD VÁRÉPÍTÉSZETE A KÖZÉPKOR VONATKOZÁSÁBAN

Botha-Lőrincz Adrienn, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

10:40-11:00 BÁNYAVÁROSOK MEZŐVÁROSSÁ VÁLÁSA A 15. SZÁZADBAN

Tóth Miklós, *Nyíregyházi Egyetem, Osztatlan tanári mesterképzés*

11:00-11:15 VITA

11:15-11.30 KÁVÉSZÜNET

2. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Levezető elnök: Pósn László, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

11:30-11:50 EGY KORA ÚJKORI NÉMET EPOSZ KÖZÉPKORI TÖRTÉNETI FORRÁSAI

Forgács Hajnalka, *Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola*

11:50-12:10 KÖZÉPKORI NÉPI VALLÁSOSság A BYLANDI KÍSÉRTETHISTÓRIÁKBAN

Papp Regina, *Pécsi Tudományegyetem, Történelem mesterképzés*

12:10-12:30 KOLOZSVÁRI JORDÁN TAMÁS ORVOSI GONDOLKODÁSA A PESTIS

PHAENOMENA CÍMŰ MUNKÁJA ALAPJÁN

Kerekes Endre László, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

12:30-12:45 VITA

3. PÁRHUZAMOS SZEKCIÓ

Helyszín: XII. terem

Levezető elnök: Bárány Attila, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

11:30-11:50 ARS DICTAMINIS. A KÖZÉPKORI LEVÉLÍRÓI GYAKORLAT (KUTATÁSÁNAK) VITÁS KÉRDÉSEI

Ignác Ágoston, *Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola*

11:50-12:10 „REMÉLEM, HOGY ...URUNK ...TUDNI FOGJA, HOGY ÉN ITT IS JÓL

SZOLGÁLOM ŐT, AHOGYAN MÁSUTT IS TETTEM...”. FAMÍLIA, SZOLGÁLAT ÉS

UDVARTARTÁS ARAGÓNIAI JÁNOS MAGYARORSZÁGI LEGÁCIÓI SORÁN

Szádóczki Bálint, *Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola*

12:10-12:30 „HÍREIM NINCSENEK, AZON KÍVÜL, HOGY...”. WERBŐCZY ISTVÁN ÉS BAJONI JÁNOS MAGÁNLEVELEZÉSÉNEK TÉMAKÖREI

Prezenszki Erzsébet, *Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola*

12:30-12:45 VITA

12:45-13:40 EBÉDSZÜNET

4. SZEKCIÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Levezető elnök: Kiss Gergely, Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola

13:40-14:00 KÍSÉRLET EGY TIPOLOGIÁRA: NEM OLIGARCHA FŐÚRI NEMZETSÉGEK

TISZTSÉGVISELŐ TAGJAI A 13-14. SZÁZAD FORDULÓJÁN

Varga Virág, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

14:00-14:20 A VASVÁRI TÁRSASKÁPTALAN SZEMÉLYI ÖSSZETÉTELE AZ ÁRPÁD- ÉS AZ ANJOU-KORBAN

Horváth Terézia, Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola

14:20-14:40 HATÁRVÉDELEM – KARRIER – LELKISÉG: HANGÁCSI ALBERT ÉS SZAKOLYI JÁNOS A CSANÁDI EGYHÁZMEGYE ÉLÉN (1458–1493)

Kovács István, Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola

14:40-14:55 VITA

14:55-15:10 KÁVÉSZÜNET

15:10-15:40 ZÁRÓ PLENÁRIS ELŐADÁS

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Egyház és anyanyelv az Árpád-korban

Solymosi László

akadémikus, professor emeritus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Középkori Történeti Tanszék - Debreceni Egyetem,

Történelmi Intézet

15:40- ZÁRSZÓ

Helyszín: Karácsony Sándor terem

Bárány Attila

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Botha-Lőrincz Adrienn

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program

lorinczadrika@gmail.com

Témavezető: Pósnán László, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

Székelyföld várépítészete a középkorban

A székelyföldi várak kutatása már kezdetektől fogva nehézségek elé állította az erdélyi középkorral foglalkozó medievistákat – különösképpen az Árpád-kor vonatkozásában, hiszen ebből az időszakból meglehetősen kevés erre vonatkozó írott forrás maradt fenn. Ennélfogva, a székelyföldi középkori várak kutatásában még nagyobb szerep hárul a régészetre, illetve a helytörténeti kutatásokra.

A székelyföldi Árpád-kori várak kutatástörténete napjainkra már több, mint egy évszázados múltra tekint vissza, ez idő alatt pedig számos olyan elmélet fogalmazódott meg, amelyek igencsak megosztották – sőt, a mai napig megosztják – a régész és történész közösséget. Ez utóbbiak közül az egyik legnagyobb visszhangot kiváltó teória a székelység várépítő tevékenységének tagadása, mely több, mint ötven éve fogalmazódott meg a főképp Udvarhelyszéken tevékenykedő Ferenczi Istvánban és testvérében, Ferenczi Gézában. Mára már tudjuk, hogy az elmélet sarokpontját egy 1492-ben kelt oklevél félreértelmezése képezte, ennek ellenére továbbra is maradtak követői ennek az elképzelésnek.

Az előadás során a Ferenczi testvérek teóriája mellett, egyéb – mai szemmel nézve meghaladott – nézetek bemutatására is sor kerül majd, viszont nem az a célom, hogy ez utóbbiakat, illetve az előző évszázad kutatási módszereit és sok esetben téves preconcepcióit bíráljam, hanem sokkal inkább a székelyföldi várakat érintő feltárások érdemi eredményeit szeretném felmutatni, amelyeket mai napig mérvadónak tekinthetünk Székelyföld korai várainak kutatásában.

Dawa Ahmad

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Régészeti Program

amadsdawa@gmail.com

Témavezető: Beszédes József Zorán, tanszékvezető egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Christian Iconography on Corinthian Capitals in Syria During the Byzantine Period: Symbolism and Dating Insights

This presentation focuses on some additional elements incorporated into Corinthian capitals found in various museums in the Syrian Arab Republic. These additions were made by Christians during the Byzantine era between the fourth to the seventh centuries. While some capitals have known origins, the majority remain of unknown provenance. The study discusses the symbolic implications of these adornments within their historical and religious frameworks. The analysis shows the various forms of crosses adorning the capitals, from the cross encircled by various frames to the integration of Latin crosses and crosses formed by the contiguous folioles of the lobes of acanthus leaves. Furthermore, garlands, originating from Roman religious customs, found their way into Christian art, symbolizing many beliefs such as consecration, and martyrdom. Displayed as leafy swags on the Corinthian capitals, they featured different designs. Additionally, grapevines, rarely depicted on these capitals, held profound significance in Christian symbolism, linking them to biblical narratives and theological concepts such as life, communion, and salvation. Overall, some of these decorative elements may serve as key indicators for dating unidentified Corinthian capitals from Syrian Arab Republic, by examining these features alongside other components of the capitals.

Forgács Hajnalka

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola

hforgacs@gmail.com

Témavezető: Lőkös Péter, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Egy kora újkori német eposz középkori történeti forrásai

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy felvázoljam, milyen, a magyarságra és a néemetségre vonatkozó nemzetkarakterológiai elemek jelennek meg Jacob Vogel (1584–1630 után) kora újkori német költő *Ungrische Schlacht...* című eposzában (Jehna [Jena]: bey Johann Weidners Witben, 1626), valamint annak két középkori forrásában, Liudprand (922–972?) *Antapodosis* (ford. Jurkovich Emil, Gombos F. Albin, Gaál Lajos; Budapest, Athenaeum, 1908), illetve Corveyi Widukind (925–973) *Res gestae Saxonicae libri tres* (ford. Magyar László András, szerk. Lőkös Péter, Budapest, Eötvös József Kvk., 2009) című művében. Az elemzés során Reinhart Koselleck aszimmetrikus ellenfogalmakról szóló elméletéből indulok ki. Radek Tünde Kosellecktől átvett, és historiográfiai, illetve irodalmi művek elemzésére sikeresen adaptált fogalompárjai (nyugati–keleti, keresztény–pogány, morális–amorális) mentén vizsgálom, hogy miként változott az imagológiai elemek megjelenése és használata a forrásművekben és az eposzban. E fogalompárok Radek Tünde doktori disszertációjából készült, *Das Ungarnbild in der deutschsprachigen Historiographie des Mittelalters* című, német nyelvű kötetében, illetve magyar nyelvű tanulmányaiban jelentek meg.

Gephárt Enikő

Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Medievalisztika Program

gepharteni@gmail.com

Témavezető: Hunyadi Zsolt, habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

Házasságtörés a 14. századi Angol és Francia Királyságban

Az egyház szigorú törvényei és elvárásai ellenére a középkorban (is) számos ember követett el házasságtörést. Sok esetben a szentszéki bírónak nehézséget jelentett különbséget tenni a házasságtörés, a paráználkodás és a vadházasság vádjai között, azonban az egyház mindegyiket elítélte. Házasságtörés vádjával általában az olyan eseteket illették, amelyek során vagy két, mással már házasságban élő ember között jött létre viszony, vagy legalább az egyikük házasságban élt.

Az egyház véleménye a házasságtöréssel kapcsolatban a 14. században a megelőző évszázadhoz képest változatlan maradt: a házasságtörést büntethették ugyan – az ítélet esetenként változhatott –, de még nem számított mai értelemben vett válóoknak. A 14. század közepén lezajló pestisjárvány után megnőtt a házasságokat és a házasságon kívüli viszonyokat tárgyaló perek száma, emiatt pedig ezt az időszakot tekinthetjük egy új fordulópontnak is. A szentszéki bírósági jegyzőkönyvek alapján, amelyek minden házassággal kapcsolatos pert – általában ítélettel együtt – tartalmaztak, a férfiak gyakran enyhébb, míg a nők súlyosabb büntetést kaptak. A szentszéki bírósági jegyzőkönyvek képezik a legfontosabb forráscsoportot az érett és késő középkori házasságokkal kapcsolatban, azonban többségük csak egyes időszakokból és hiányosan maradtak fenn, de így is számos feldolgozás tárgyává váltak.

A doktori disszertációm erre vonatkozó fejezetében a már feldolgozott jegyzőkönyvek alapján fogalmaztam meg a megállapításaimat, amelyeket az előadásomban bemutatok. Prezentációm elsődleges célja tehát, hogy ismertessem azokat a változásokat, amelyek a 14. századi házasságtörések megítélésének kapcsán történtek, hogy milyen vádak alapján ítélték meg egy esetet házasságtörésként, és miért volt különbség a nők és a férfiak ítéletei között – mindezeket pedig az Angol és Francia Királyság keretei közé helyezve.

Gudmann József Rafael

Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Medievalisztika Program
gudmannjozsef@gmail.com

Témavezetők: Galamb György, tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem
Sebők Ferenc, habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

A *stradiotira* vonatkozó forráshelyek Marin Sanudo *Diarii*-jában

Köztudomású, hogy a *stradioti*, ez a feltehetően albán-görög eredetű balkáni lovasság már az 1470-es években megjelent a Velencei Köztársaság szolgálatában. A *Serenissima* akkor vívta egyik első háborúját az Oszmán Birodalommal, ezen háború során tűntették ki magukat bátorságukkal és harcértékükkel a *stradioták*. Ezen zsoldosok a későbbiekben a velencei állam haderejének állandó részét képezték, nem csoda tehát, hogy egy a Velencei Köztársaság történetével ennyire szorosan egybefonódó szervezet megjelenik a korabeli beszámolóokban is.

Velence történetére vonatkozóan igen kevés fontosabb történetírói munka született, mint Marin Sanudo *Diarii*-ja, a szerző ezen művét a ferrarai háború történetét elbeszélő *Commentarii della guerra di Ferrara* (1484) és a VIII. Károly itáliai hadjáratát elbeszélő *La spedizione di Carlo VIII in Italia* (1495) folytatásának szánta. Egész pontosan a *Diarii* egy olyan anyaggyűjtés lett volna, ami a később megírandó mű alapjául szolgált volna. Sanudo feltett célja lehetett, hogy egy összefoglaló munkát készítsen, ami a város alapításától a szerző saját koráig összegezte volna Velence történetét, amivel Marin a *pubblico storiografo*, azaz a köztársaság hivatalos történetírójának rangjára emelkedett volna. Ez a mű végül sohasem készülhetett el, közel 40 évnyi anyaggyűjtés során 58 kötetnyi, összesen 40.000 oldalnyi kézzel írott szöveg gyűlt össze, melyet Sanudo már nem tudott feldolgozni. A mű ennek ellenére az 1496 és 1533 közötti időszakra vonatkozóan bőséges forrásbázist kínál. Ezen anyagban számtalan alkalommal jelenik meg a *stradiotira* vonatkozó információ.

Horváth Terézia

Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola
horvath.terezia01@gmail.com

Témavezetők: Fedeles Tamás, rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem
C. Tóth Norbert, főlevéltáros, kutatócsoport-vezető, HUN-REN-MNL-SZTE, Magyar Medievalisztikai Kutatócsoport

A vasvári társaskáptalan személyi összetétele az Árpád- és az Anjou-korban

A vasvári társaskáptalan személyi összetételének átfogó, modern tudományos elveknek megfelelő szisztematikus vizsgálata és elemzése eddig még nem történt meg. Majdani doktori dolgozatomban e fennálló hiányosságot fogom pótolni.

A Szent Mihály tiszteletére alapított testület nem tartozott a jelentősebbek közé. Köszönhetően azonban a hiteleshelyi működésbe való bekapcsolódásnak – s gyakorlatilag a kezdetektől folyamatos oklevélkiadó tevékenységnek – a *dignitarius*-ok archontológiájának összeállítására már a 13. század második harmadától adottak a lehetőségek. A forrásbázis további bővítésével, nevezetesen a pápai, királyi és királynői oklevelek, országnagyok, továbbá más káptalanok által kiadott diplomák vizsgálatba való bevonásával egyes életpályák – részben – már az Árpád-korban is rekonstruálhatók. Az idő előrehaladtával a rendelkezésre álló iratok folyamatosan növekvő számának eredményeképpen a 14. századtól kezdve már egyre több alkalommal tűnnek fel egyszerű kanonokok, így e kollegiális egyház tagjai egyre pontosabban megismerhetők.

Előadásom célja, hogy a lehetőségekhez mérten képet adjon ebben a korai, bő másfél évszázados periódusban e nyugat-magyarországi társaskáptalan személyzetéről, valamint részletesebben megismertessen egy-egy egyéni életutat.

Ignác Ágoston

Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola

ignacz.agoston@gmail.com

Témavezetők: Bagi Dániel, tanszékvezető egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Barabás Gábor, habilitált egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem

***Ars dictaminis*. A középkori levélírói gyakorlat (kutatásának) vitás kérdései**

Az utóbbi évtizedek kutatási eredményei meggyőzően érveltek amellett, hogy Kelet-Közép-Európa három legjelentősebb középkori államalakulata (az Árpádok, Piastok és Přemyslidák birodalma) számos ponton mutat hasonlóságokat – gondolhatunk itt a történetírás és az irodalmi élet közel egy időben való megindulására, vagy akár a dinasztikus érdekek érvényesítésének különféle módjaira (kapcsolati hálózatok kiépítése vagy a konfliktus kezelési mechanizmusok működtetése). Előadásomban a három uralkodóház 11–12. századi regnálása idején keletkezett nagy történeti szintézisek – Gallus Anonymus és Prágai Kozmasz művei, valamint hazai részről a 14. századi krónikakompozíció – egy speciális jelenségét, a szövegükbe rendszeresen beágyazott, ún. *fiktív levelek* problémakörét veszem górcső alá, néhány konkrét forráshely felhasználásával. A vizsgálódás jelentőségét többek között az adja, hogy segítségével még jobban rálátást nyerhetünk e művek szerzőinek műhelyitkaira: munkamódszerükre és találfékonyságukra egyaránt. Továbbá az előadás részét képezi a korabeli – 11–12. századi – levélírás mesterségének (*ars dictaminis*) egyes, a kérdéshez szervesen kapcsolódó sajátosságainak az áttekintése, mivel ezek a vizsgált szöveghelyeken is megragadhatók.

Kerekes Endre László

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program

der.wanderer94@gmail.com

Témavezető: Tózsza-Rigó Attila, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem

Kolozsvári Jordán Tamás orvosi gondolkodása a *Pestis phaenomena* című munkája alapján

Kolozsvári Jordán Tamás munkássága a kora újkori magyar orvoslás egyik jelentős mérföldköve. A Mohács utáni Magyarországon valamennyi epidemiológiai krízis kezelésére leginkább külföldi orvosok segítségét vették igénybe, mégis figyelemre méltó, hogy hazai medicus-ok is jelentős eredményeket értek el. A korszakban jelentős epidémiának számító pestis a 16. század során valamennyi évtizedben tombolt Magyarországon, ezzel is hozzájárulva az egyébként is magas halálozási adatokhoz. A dögvészen felül az ún. *morbus hungaricus* is jelentős számú áldozatot követelt. Ennek a betegségnek kezelésével bízták meg a kolozsvári születésű Jordán Tamás orvosdoktor, aki 1576-ban tíz évvel korábbi tapasztalataira hivatkozva publikálta a *Pestis phaenomena* című munkát, amely a Komáromot ért tífuszjárvány részleteire tér ki.

A *Pestis phaenomena* három részre osztható: az első rész a betegségek általános tipológiájára épül, a második az úgynevezett járványos lázak bemutatásával foglalkozik, míg a harmadik a járványos lázak kezelésével és ezek kezelésének terápiás voltáról tájékoztatja az olvasót. Az konferencia-előadás célja bemutatni Kolozsvári Jordán munkájának legfontosabb előzményeit és forrásait, az általa közölt jelentős körleírásokat, azokat összevetni a az általa kritizált vagy bemutatott *medicus*-okkal. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a vizsgált mű a korszakalkotónak számító fracastoriánus orvosi nézet, tehát az itáliai Girolamo Fracastoro szemléletének egyik legelső magyar hirdetőjeként aposztrofálható. Megállapítja itáliai elődje munkásságára alapozva a különböző közvetítő közegek közreműködésén alapuló járványterjedést, amely jelentősen áthatja majd a kora újkor további orvosi narratíváját.

Khouli Dana

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori iskola, Régészeti Program
dana.e.khouli@gmail.com

Témavezetők: Langó Péter, tanszékvezető egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Vass Lóránt, egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

**Exploring the Unexamined Reliquary at Mar Tadros-Blat Church, Syria:
A Comprehensive Investigation**

This study delves into an unstudied sarcophagus-shaped reliquary, dating back to the 5th-7th century, discovered in the village of Blat in Homs, Syria. No excavations have been conducted to explore the history of the church where the reliquary was found. Consequently, uncertainties persist regarding the identity of the saint to whom the church may be dedicated and the date of its establishment. Given its name, 'Theodore,' it is worth noting that numerous significant Christian figures were named Theodore; therefore, the church may have been named after any of them. The reliquary itself has not been subject to thorough examination. Therefore, this study aims to shed light on this unique reliquary, focusing on its intricate carvings and symbolic iconography. Through a detailed analysis of the reliquary's artistic features, which include depictions of the orans posture and doves facing each other as they encircle a chalice, the research seeks to uncover their connections with saints, who are central figures associated with sarcophagi reliquaries. Additionally, the discussion will investigate the incorporation of an oil circulation system, providing insights into regional religious practices and traditions, while also attempting to indicate its location within the original ancient church. The current condition of the reliquary, which has been relocated to St. Demetrius Church, emphasizes its continued reverence and preservation within the religious community.

Kis-Kádi Anna

Pécsi Tudományegyetem, Történelem mesterképzés
kiskadinna@gmail.com

Témavezető: Kiss Gergely Bálint, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem

Magyar szent királyok az Anjouk birodalmában.

Magyar dinasztikus kötődést kifejező helyszínek és elemek a nápolyi Anjouk dinasztikus reprezentációjában a 13–14. században

Kutatásom céljaul a nápolyi Anjouk magyar kötődést kifejező dinasztikus reprezentációjának helyszíneinek összegyűjtését és rendszerezését tűztem ki. A vizsgálat időbeli kereteinek kezdetét a nápolyi Anjouk és az Árpád-ház közötti kettős házasság létrejöttének ideje jelöli ki, végpontja I. (Bölcs) Róbert uralkodásának vége. Az elemzést helyszínek és személyek, megrendelők szerint végzem. Először tehát az egyes helyszíneket, majd azoknak a dinasztiahoz való kötődését és a reprezentációs eszközöket veszem számba, azokat a meghatározó figurákat, amelyek alkalmasak arra, hogy reprezentálják az uralkodóházat.

Az Árpád-házzal való dinasztikus kapcsolat hangsúlyozása bizonyára Magyarországi Máriától ered, és úgy vélem, hogy a magyar címer, az egyesített vörös-ezüst vágások és arany liliomok, valamint az Árpád-házi szentek ábrázolása a királyné tudatos programja volt, mely egyben az ő identitását és az uralkodói ház szakralitását is kifejezte. Habár az olasz és magyar szakirodalomban találunk információkat a nápolyi Anjouk művészetpártolásáról, ám ezek általában egy-egy templomra, vagy képzőművészeti alkotásra koncentrálnak, illetve a megrendelőt vagy a művészt állítják a középpontba. Hiányzik azonban a helyszínek rendszerbe állítása, komplex bemutatása, amelyből egy sokkal árnyaltabb kép bontakozik ki. Ez adja a kutatásom újszerűségét.

Kiss Viktória Ilona

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program

kiss.viki9731@gmail.com

Témavezető: Györkös Attila, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem

Egy királynéi udvartartás – Oldenburgi Anna példáján keresztül

Oldenburgi Anna (1574–1619) és VI. Jakab 1589-ben kötötték össze az életüket, így lett a dán származású Annából először Skócia majd pedig Anglia királynéja. Az utóbbi évtizedekben a nőtörténettel foglalkozó kutatók vizsgálódásainak fókuszában a politika fogalmának újradefiniálása áll, amely során azt vizsgálják, hogy a nők hogyan érthettek el politikai értéket a kulturális eszközök és társadalmi erkölcsök segítségével. Anna Skóciában és Angliában is külön királynéi udvartartással rendelkezett, ahol olyan reprezentációs eszközökkel, mint a ruhák, ékszerek, festészet és művészet, politikai nézeteit is megjelenítette. A királyné udvari naptárában fontos helye volt a maszkabálok (*masque*) megrendezésének. Ezek a multságok a kulturális jelentőségükön túl, fontos politikai, diplomáciai és társadalmi következményekkel is jártak. Amellett, hogy az átfogó cél az uralkodó megünneplése és a dinasztia építése volt, Anna álarcosbáloja a hitvesi jogkör határait is feszegették, egyfajta alternatívát kínálva a királlyal szemben, a hatalom központjaként. Anna megfigyelőképességével és határozottságával leleményesen vett részt a politikai életben, s mindezt anélkül tette, hogy Jakab hatáskörét és hatalmát aláásta volna. Hogyan épült fel a királyné udvartartása? Mennyiben hasonlított a királyéra? Milyen eseményeket tartott saját udvarában Anna? Mi jellemezte a Stuart-kori maszkabálokat? Milyen politikai hatáskörrel rendelkezett a királyné? Előadásomban a felsorolt kérdésekre szeretnék választ adni, bemutatóva Oldenburgi Anna bonyolult és összetett királynéi szerepkörét.

Kovács István

Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola

kovacs.istvan.hok@gmail.com

Témavezető: Fedeles Tamás, rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem

Határvédelem – karrier – lelkiesség.

Hangácsai Albert és Szakolyi János a csanádi egyházmegye élén (1458–1493)

A csanádi püspöki méltóság vonzereje ugyan kétségkívül megkopott a középkor végére, mégis a Szent Istvánig és Szent Gellértig visszatekintő hagyományai okán az ország patinás egyházi javadalmi közé tartozott. Az egyházmegye a 14-15. század fordulójától erősödő határvédelmi funkciója miatt, a püspökök napirendjének legfontosabb pontjaként az egyházmegyét folyamatosan pusztító kisebb-nagyobb oszmán betörések (portyák) elleni kormányzati fellépés kikényszerítése és az egyházmegye erődítményeinek finanszírozása, felújítása határozható meg. Előadásomban arra keresem a választ, mennyiben játszott szerepet az egyházmegye sajátos kitettsége és határvédő szerepe a püspöki méltóság betöltésében, valamint mennyiben mutathatók ki a historiográfia által hagyományosan hangoztatott kritériumok (többek között az egyetemi tanulmányok, a származás, az uralkodói szolgálat) ebben a folyamatban. Emellett figyelmet fordítok a címadó személyek főpapi működésének legfontosabb világi és egyházi aspektusaira, ezek között az egyházmegyét ért külső és belső támadásokra adott reakciókra, a kormányzati szerepvállalásukra, valamint az egyházmegye lelki életére gyakorolt hatásukra. A középkorvégi püspöki portrék „A Magyar Királyság főpapjai a késő középkorban (1458–1526) – Életrajzi lexikon” című projekt keretében végzett kutatás eredményeit adják közre.

Léhner Zita

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Régészeti Program
zita94lehner@gmail.com

Témavezető: Takács Miklós, egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Megtelepedési jelenségek Győr Árpád-kori keleti külvárosából

Győr az Árpád-korban több kisebb települési egységből állt. Ilyen a központtól keletre elterülő névtelen falu, illetve Királyföldre néven is ismert terület, mely a mai Árkád területén, illetve környékén helyezkedett el. Jelenleg két nagyobb összevont régészeti lelőhelyként van nyilvántartásba véve: Győr, Gabonavásártér összevont régészeti lelőhely és Győr, Vagongyár-Szeszgyár környéke összevont régészeti lelőhely. A 19. század második felében meginduló kutatások után még az elmúlt évtizedekben is több régészeti tevékenység érintette e lelőhelyeket, melyek közül a legfrissebb a 2018–2019-ben a Tarcsay Vilmos utca 27. szám alatt lezajlott munkálatok voltak. A római kortól a török korig tartó rétegsor középkori rétegeiben több földbemélyített, egyhelyiséges ház jelezte az egykori megtelepedést. A házak több esetben rendelkeztek kemencével, ám szabadon álló nagyobb méretű kemencék is előfordultak. Emellett néhány árok és nagy mennyiségű cölöplyuk került napvilágra.

Előadásomban tehát a fent említett régészeti tevékenység eredményei alapján szeretném a keleti külvárosról / Királyföldről való ismeretünket, a lehetőségekhez képest, tovább árnyalni.

Majláthné Sipos Csilla

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program
csilla.sipos86@gmail.com

Témavezetők: F. Romhányi Betrix, egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem

Gulyás László Szabolcs, főiskolai docens, Nyíregyházi Egyetem – egyetemi adjunktus, Károli Gáspár Református Egyetem

Középkori egyházi birtoklás és gazdálkodás a Tisza mentén

Előadásomban a Tisza vidéki középkori birtokviszonyokat az egyházi gazdálkodás és tájhasználat szempontjából vizsgálom. A téma érdekessége egyrészt abból adódik, hogy az ártéri gazdálkodás, a folyómenti tájhasználat jelentősége már a 11. század végétől igazolható az egyházi birtokokon. Másrészt, a Tisza és mellékfolyói mentén több olyan egyház is rendelkezett fontos jövedelmekkel, melyek több megyére kiterjedő birtokkomplexummal bírtak. Ide sorolható például az egri és a váci püspökség, a garamszentbenedeki és a szávaszentdemeteri apátság, a dömösi prépostság és számos más testület is. Tisza menti javakhoz a kora Árpád-korban alapított egyházak főként királyi (vagy hercegi) adományként jutottak. Később, a 13. század közepén már magánföldesúri donációk is történtek, például a Margit-szigeti domonkos apácakolostor részére, akik a Csanád megyei Donáttornya mezővárost is megkapták a 15. század végén. Mivel az adományok között földterületek (szántók, legelők, kertek), jelentős halászvizek és eszközök, a folyami átkelés jövedelmei, továbbá állatállományok is szerepelnek, érdemes áttekinteni ezek elhelyezkedését, a gazdálkodási lehetőségek összetettségét és a birtokszerzés idejét, a szomszédos birtokok közötti konfliktusok okait is. Ebből egyrészt kiderülhet, melyek voltak az egyházak legfontosabb, legértékesebb jövedelemforrásai a Tisza vidékén, másrészt, hogy miért törekedtek kisebb-nagyobb birtokok megszerzésére ezeken a területeken.

Martus Nikoletta

Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Medievalisztika Program

martusnikoletta@gmail.com

Témavezető: Szántó Richárd, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

A szőlőkultúra megjelenése és elterjedése Tolna megyében az Árpád- és az Anjou-korban

A szőlőtermesztés az Árpád-korban a gazdasági élet fontos tényezőjévé vált. Erről tanúskodnak a korai adománylevelek, amelyek az első jelentősebb ültetvényeket is jelzik. A szőlőbirtokok a 14. században már különös jogállást élveztek, amelynek alapját a rendelkezés szabadsága jelentette. Az új birtoklási forma, illetve az örökbérlet révén a társadalom széles köre tudott bekapcsolódni a termesztésbe. Területi kiterjedésük folyamatosan növekedett, és az írott források volumenét meghaladó arányban maradtak fenn szőlőforgalomról, szőlők megújításáról, új telepítésekről szóló adatok.

Ennek sajátos példája lehet Tolna megye, amely forrásadottságai révén alkalmas a szőlőkultúra elterjedésének bemutatására.

Előadásomban a források és a szakirodalmi munkák alapján Tolna megye Árpád- és Anjou-kori szőlőkultúrájának rekonstruálására teszek kísérletet, valamint azt vizsgálom, hogy a gazdaságra és a társadalom különböző szegmenseire milyen hatást gyakorolt a szőlőültetvények és szőlőhegyek kialakulása a megyében. Eddigi kutatásaim alapján az előadás arra is kitér, hogy a Tolnán áthaladó zarándokút, illetve a vélhetően e körül szerveződő egyházi intézmények gazdasági tevékenysége hogyan hatott a szőlőkultúrára. Továbbá a források alapján lehetőség nyílik a szőlőtermesztésben alkalmazott eljárások és a szőlőhegyhez tartozó építmények beazonosítására.

Ónadi Sándor

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program

onadi.sandor@arts.unideb.hu

Témavezető: Bárány Attila, doktori iskola vezető, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

Egyházi résztvevők az 1101. évi keresztes hadjáratban

Korábbi kutatásom középpontjában az első keresztes hadjáratban (1095–1099) részt vevő klerikusok, pápai legátus(ok), valamint a hadjárat befejezte után, 1099 szeptemberében megérkező Daibert (†1105), Pisa érsekének tevékenysége állt. A klérus feladatait ekkor négy csoportba soroltam: (1) az ütközetekhez tartozó feladatok, (2) a szegények gondozása, (3) a sereg összetartása és végül (4) a morális válságok kezelése.

Ahogy az első hadjárat spirituális vezetőjének II. Orbán pápa (1088–1099) Monteil-i Adhemart, Le Puy püspökét nevezte ki, úgy – értesülve annak 1098. augusztus 1-jén bekövetkezett haláláról – a hasonlóan a pápa belső köréhez tartozó Daibert érkezett Keletre. Politikája sok szempontból ellentétes volt az Adhemar képviselte gyakorlattal, de ez magyarázható a megváltozott körülményekkel.

Már Jeruzsálem 1099. július 15-i elfoglalása előtt, újabb seregek gyülekeztek Európában, válaszul Adhemar és a keresztes hadjárat vezetői által írt antiókhiai segélykérésre. A keletről érkező kedvező hírek csak fokozták a lelkesedést és a seregek létszámát. Ahogy az első hadjárat esetében, az 1100–1101-es hadjárat esetében is Európa különböző területeiről, a világi hierarchia más-más fokain elhelyezkedő főurak indultak útnak, természetesen eltérő célokkal. Orbán korábbi gyakorlata alapján, ekkor is kijelölésre került az új pápa, II. Paszkál (1099–1118) egy közeli embere, Bovisioi Anzelm, Milánó érseke, aki a milánói kontingenssel 1100. szeptember 3-án hagyta el városát.

Előadásomban bemutatom az Anzelm által képviselt politikát, a hadseregen belül betöltött pozícióját, s megkísérlem összevetni a két korábbi spirituális vezető tevékenységével, különös tekintettel a fent vázolt négy csoportra. Ehhez főként elbeszélő forrásokat (Chartres-i Fulcher, Aacheni Albert, Caeni Rudolf, Aurai Ekkehard, Nogent-i Guibert és Robertus Monachus krónikáját), pápai okleveleket és a résztvevők leveleit tudtam felhasználni.

Papp Tamás

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajz Doktori Iskola, Történelmi Program
channard.dr@gmail.com

Témavezető: Bárány Attila, doktori iskola vezető, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

A magyar királyi kincstár 1270-ben történt kifosztása

Az előadás Deér József 1966-ban megjelent *Die heilige Krone Ungarns* című munkájának egy hipotetikus alapokon álló fejezetét vizsgálja meg.

Az 1270-ben elhunyt IV. Béla leánya Anna, macsói hercegné (II. Ottokár cseh király anyósa) a trón betöltésére készülő testvére, V. István elől – korábbi családi viszályok okán – Prágába menekülés közben, haldokló atyjának felszólítására magához vette a királyi kincstár több értékes tárgyát. Az *Annales Vindobonenses* krónikából megismerhetjük, pontosan miről is van szó. A felsorolt klenódiumpok közt szerepel jogar és aranykorsó is, de leginkább két aranykorona keltette fel Deér figyelmét. A kincsek később Ottokár és István, majd Habsburg Rudolf és IV. László között folytonos egyezkedés tárgyát képezték. A források segítségével Deér a kincsek körüli alkudozást 1279-ig tudta követni, majd későbbi feltételezett hollétüket 1288-ig.

Mindezekből, továbbá V. István koronázásának körülményeiből azt a következtetést vont le Deér, hogy a két korona egyike a (IV. Béla óta) Szent Koronaként tisztelt uralkodói jelvény volt, amely örökre elveszett, V. István pedig a maga számára a korábbi azzal pótolta, amelyet a mai napig ugyanazon a néven ismerünk.

A szakmunkákban eme felvetés ritkán kerül szóba, és ha igen, akkor is ellenérvekkel találja magát szemben (mint például Tóth Endre: *Magyar Szent Korona* vagy Bertényi Iván azonos című munkájában).

Az előadás célja a hipotézis rövid történeti keretbe foglalt ismertetése és a vele szemben felhozott cáfolatok bemutatása.

Papp Regina

Pécsi Tudományegyetem, Történelem mesterképzés
reginapapp1999@gmail.com

Témavezető: Barabás Gábor, habilitált egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem

Középkori népi vallásosság a bylandi kísértethistóriákban

A kutatás és így az előadás tárgya a 15. század elején egy yorkshire-i cisztercita kolostorban (Byland) keletkezett kísértettörténetek elemzése, és bennük a népi vallásosság megnyilvánulásainak feltárása. A latin nyelvű forrás a *Liber de sancte Marie de Bella Landa* (British Library, Royal MS 15 A xx) című kéziratban maradt fenn, mely a 12. század végére datálható.

Bár többször kutatás tárgyát képezte a forrást, ezek leíró jellegű vizsgálatok voltak, melyek a szövegek egyes elemeinek különálló leírásán kívül nem jutottak tovább. Ezzel szemben előadásom fókuszában a mikrotörténeti kérdések állnak, a társadalmi viszonyok, a mentalitás, a képzeletvilág és a reprezentáció, melyet egy konkrét eset vagy forrás részletes vizsgálatával igyekszik bemutatni, valamint rávilágít a történelmi folyamatok szükségszerűségei között meghúzódó ellentmondásokra, illetve a szubjektumok lehetőségeire, amik ezeket alakítják. Esetemben a vizsgálni kívánt kérdés alapvetően a népi vallásosság, valamint a középkori angol parasztság vallási tézisekhez való viszonya.

A kísértethistóriák vizsgálata továbbá lehetőséget ad arra, hogy a középkori ember mentalitásának megkérdőjelezhetetlenül meghatározó szegmenseit vizsgáljuk, a katolikus valláshoz és azon belüli is halál utáni élet lehetőségéhez való viszonyát.

A készülő tanulmány a szövegek széleskörű vizsgálatával alapot ad a folklór-elemek feldolgozása által a népi vallásosság aspektusainak megismeréséhez, illetve a kereszténység és a folklór kapcsolatának jobb megértéséhez.

Prezenszki Erzsébet

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program

eprezenszki@gmail.com

Témavezető: Bárány Attila, doktori iskola vezető, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

„Híreim nincsenek, azon kívül, hogy...”.

Werbőczy István és Bajoni János magánlevelezésének témakörei

Eddigi előadásaim során a Sártivánvecse nemzetségbe tartozó Bajoni család felemelkedésével és politikai szerepvállalásával kapcsolatos kutatási eredményeimet adtam közre. Az általam vizsgált köznemesi család a bihari térség negyedik legnagyobb földbirtokos családja volt a 16. században.

Jelenlegi előadásomban megjelölt témám kifejtéséhez két Werbőczy Istvántól származó levelet veszek górcső alá. Az egyik záloglevél szerint, mely 1515. február 15-én Pettyén kelt Werbőczy István összesen 200 forintot vett át Bajoni Jánostól, és ezért cserébe zálog címén Hodos, Varsány, Kovácsi és Domoszló birtokokat kötötte le.

Közel egy hónappal később – 1515. március 6-án – küldött másik levelében Werbőczy családi, gazdasági és pénzügyi közös ügyeiről ír Bajoninak. A levélben megjelenő tartalmi elemek kibontását, vizsgálatát nem csak kutatási témám miatt tartom fontosnak. Úgy vélem, hogy a feltárt eredményekkel újabb adalékokkal szolgálhatok Werbőczy István életútjához és munkásságához, aki 1515. február 2-ikától már csak „*Transilvanensis protonotarius*”-nak címezteti magát. Bajoni János a „családi hírnévnek” – nagyapja, Bajoni István Hunyadi familiárisaként és I. Ulászló támogatójaként kapcsolatot teremtett a család és a királyi udvar között, amelyet fia, ifj. Bajoni István, mint Mátyás diplomatája mélyített el – köszönhetően a királyi udvarban megismerkedett Werbőczy Istvánnal. Az 1505-ös rákosi gyűlésen, mint Bihar megye követe, a többi köznemeshez hasonlóan már ő is Szapolyai Jánoshoz közeledett. Feltehetően Werbőczy közbenjárásának köszönhetően nem csak a váradi püspökség, hanem Bihar vármegye jövedelmeinek kezelője is lett.

Előadásom során egy-egy példa és idézet alapján mutatom be az őket foglalkoztató kérdéseket és a levelező felek között fennálló kapcsolatot. Ismertetem birtok- és pénzügyi összefonódásukat, a Bajoni Jánostól kért szívességeket és végezetül kitérek a levélben megjelenő aktuálpolitikai hírekre is.

Saba Ghinwa

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Régészeti Program

ghinwasaba2@gmail.com

Témavezető: Bertók Gábor, megbízással foglalkoztatott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Umayyad influences on the architecture of Morocco and Spain

During the Umayyad's rule (661–750 AD), they left a great architectural legacy influenced by Byzantine architecture in the Levant, and the palaces and large mosques are considered the most prominent architectural achievements of the Umayyad era.

The Umayyad influences went beyond the borders of the Levant and expanded to further regions, reaching Spain and Morocco. The Umayyad architectural style became part of Moroccan and Spanish architecture and catalyzed the development of architectural styles in the two regions.

Umayyad influences in architecture can be shown by studying and comparing key features and exploring detailed case studies between the Levant and historical and archaeological buildings in the two regions, as in the Mosque of Cordoba in Spain, where distinctive Umayyad features such as horseshoe arches and hypostyle halls blend with double porticoes inspired by the Roman style and local Visigothic elements. In contrast, the Kasbah of the Udayas in Morocco embodies the adaptation of Umayyad defensive architecture to the Moroccan context, as evidenced by its imposing walls, intricate brickwork, horseshoe-arched gatehouse, and other examples of architecture influenced by the Umayyad style, such as the Great Mosque of Kairouan, etc...

This study aims to show the influences extending from the Levant to the regions of Morocco and the Iberian Peninsula and their adaptation to the nature and architecture present in the region, and the development of Islamic architecture.

Szádoczi Bálint

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

szadoczkibalint@gmail.com

Témavezető: Kristóf Ilona, intézetigazgató egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

„Remélem, hogy ...urunk ...tudni fogja, hogy én itt is jól szolgálom őt, ahogyan másutt is tettem...”. Familia, szolgálat és udvartartás Aragóniai János magyarországi legációi során

Giovanni d’Aragona bíboros (1456–1485) – akit a magyar szakirodalom Aragóniai Jánosként is ismer – pápai legátusként két alkalommal teljesített szolgálatot Magyarországon. Első követsége idején (1479–1480) sógora, I. Mátyás király a Beckensloer János esztergomi érsek által elhagyott esztergomi érsekség adminisztrátorává nevezte ki őt. Küldetését befejezve a bíboros az érsekség adminisztrátoraként gondoskodva az érseki javadalmak igazgatásáról, valamint a lelkek kormányzásáról és az egyházi bíraskodásról udvartartásából néhány főt itt hagyott. 1483. évi visszatérésekor egyes személyek helyére másokat ültetett. Mindnyájukról a frissebb történeti szakirodalom révén kevesebb-bővebb ismeretünk van.

Az előadás igyekszik összegyűjteni a bíboros mindkét követsége során a kíséretében Magyarországra érkező, udvartartásában szolgáló személyekről a történeti és művészettörténeti kutatások eredményeit, azokat a már kiadott, illetve az eddig még kiadatlan magyar és itáliai források segítségével kiegészíteni. Emellett arról is megkísérel átfogóbb képet alkotni, mekkora lehetett a bíboros kísérete, milyen rangú, rendű és műveltségű személyek alkothatták azt, és honnan származnak a legbizalmasabb körében lévő familiárisai.

Szanka Brigitta

Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Medievalisztika Program

sz.brigitta0217@gmail.com

Témavezető: Gálffy László, tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem – címzetes egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem

Luxemburgi Zsigmond dunai utazásai

A középkori magyar és német történeti hagyomány alapján jól ismert, hogy a Duna felső szakasza már a 8. század végétől kezdődően a legfontosabb hadi célú közlekedési és egyben utánpótlási csatornát jelenthette. Ahogy a németföldi belső összeköttetést jelentő vízi hálózat esetében, úgy tulajdonképpen magához a Dunához köthetően is újszerű kutatási iránynak számít a középkori elit (uralkodók, hercegek/fejedelmek, követek) kormányzatpolitikai vagy diplomáciai célú vagy egyéb szimbolikus tartalmú (pl. temetések, zarándoklatok) hajós utazásainak vizsgálata. A legújabb németországi hajózástörténeti vizsgálatokban ugyan utalnak arra, hogy a Duna folyásiránnyal ellentétesen is hajózható volt, mégsem áll rendelkezésünkre olyan szakirodalmi munka, amely az ezekre vonatkozó forrásemlítéseket részletes elemzés alá vette volna. A Regensburgot és Budát összekötő folyami szakaszon a különböző német hajóhadak leúsztatására számos példa akad a forrásokban, viszont a hajóhad folyón felfelé mozgatásának leírását csak kevés esetben találjuk meg, annak technikai hátteréről pedig semmit sem tudunk. Zsigmond király utazásainak vizsgálata kapcsán ismert tény, hogy Regensburg és Pozsony között több esetben is hajóval közlekedett a Dunán. Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy az uralkodó vajon hajóra szállt-e a Duna ezen szakaszán folyásiránnyal ellentétesen.

Tímár Csenge

Debreceni Egyetem, Osztatlan tanári mesterképzés

tmrcsenge@gmail.com

Témavezető: Györkös Attila, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem

Rögzített pillanatok: Velence és a Magyar Királyság kapcsolata 1500 és 1509 között

Kutatásom témája a velencei-magyar diplomáciai kapcsolatok története a Jagelló-kor idején. A vizsgálatomhoz a hazai történettudomány számára kevésbé ismert naplóíró, Girolamo Priuli művét használom fel, aki egy velencei bankár és nemesember volt. A 15–16. században virágkorát élő velencei naplóirodalomból csak Marino Sanudo ismert a közel 40 ezer oldalnyi forrásával, míg a többi szöveget a nehéz elérhetősége miatt kevesebben használják fel. Pedig Priuli közel 10 ezer oldalnyi kéziratos szöveganyagot hagyott ránk, amelyek rendkívül értékes adalékokat tartalmaznak az eddig feltárt forrásanyagok mellett, továbbá kiegészíthetik eddigi ismereteinket.

A naplókban Priuli rendszeresen foglalkozik a velencei-magyar kapcsolatokkal, amelyek kapcsán többször hangot ad véleményének is. Mivel a Velencei Állami Levéltárban csak 1525 utánról maradtak fenn magyar vonatkozású követjelentések, így az azt megelőző időszakból csak a naplók szövegeire támaszkodhatunk, amelyek megőrizték a jelentések kivonatolt változatát. A levelek teljes másolatai Sanudo naplójában maradtak fenn, Priuli csak a részletekre korlátozva, a lényegről számol be.

Előadásomban az 1500–1509 körül keletkezett, főként Priulitól idézett beszámolókon keresztül szándékozom bemutatni a Magyar Királyság és a *Serenissima* közötti diplomáciai kapcsolatot. Ez az időszak rengeteg fordulatot tartalmazott a két ország közötti viszonyban, hiszen szövetségesként harcoltak közösen az Oszmán Birodalom ellen, majd a Cambrai-i Ligának köszönhetően egymással ellenséges oldalra kerültek. A fennmaradt források szövegei olasz nyelvűek, így azokat saját fordításomban mutatom be.

Tóth Miklós

Nyíregyházi Egyetem, Osztatlan tanári mesterképzés

miklostoth2020@gmail.com

Témavezető: Gulyás László Szabolcs, főiskolai docens, Nyíregyházi Egyetem – egyetemi adjunktus, Károli Gáspár Református Egyetem

Bányavárosok mezővárossá válása a 15. században

A 14–15. század fordulóján élénk folyamatok játszódtak le a hazai városfejlődésben. Az Anjou-korban még nem voltak éles választóvonalak az egyes településtípusok között, ezek csak a 15. században élesedtek ki, váltak szinte átjárhatatlanná. A folyamat eredményeként lassan kialakult a településtípusok jogi kategóriáinak hármas tagolása (*possessio, oppidum, civitas*), amely a középkor végéig változatlan maradt. A mezővárosok számát a korszakban a felső-magyarországi bányavárosok egy része is gyarapította, hiszen a nemesfém lelőhelyek kimerülése után ezen települések elindultak a mezővárossá válás útján. Az *oppidumok* szintjére süllyedt Telkibánya és Rozsnyó mellett gazdag forrásállománnyal rendelkezik Modor, valamint a Nyitra megyei Rózsahegy, amely ugyancsak a bányavárossá válás sikertelen útját példázza. A nemesfémhányak mellett egykori vasbányák is mezővárossá váltak, mint például Belényes. A középkor végére ezen települések korábbi státuszukat elvesztve gyakorlati értelemben mezővárossá alakultak. A bányászat helyébe ekkor a szőlőtermelés és a kereskedelembe való élénkebb bekapcsolódás lépett. Kutatásomban tehát azt vizsgáltam, hogy az egykori bányavárosok lesüllyedése a kitermelhető nemesfémek csekély voltán túl milyen okokra vezethetők vissza, valamint milyen tevékenységek kerültek a bányászat helyébe.

Varga Imre Solt

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program
ordularyildirim@gmail.com

Témavezető: Bárány Attila, doktori iskola vezető, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

Zsigmond megbízottjai az 1428-as huszita betörés idején

1428-ban a Magyar Királyságnak egy korábban nem tapasztalt huszita invázióval kellett szembenéznie. Annak ellenére, hogy a magyar hadsereg már az előző évben értesült a közelgő támadásról, képtelen volt egyszerre nagyszabású offenzívát indítani Galambóc ellen és sikeresen védekezni a huszita betöréssel szemben. Következésképpen Zsigmond többirányú támadással próbálta megghiúsítani a huszita inváziót. Az újabb huszitaellenes hadjárat előkészületei I. Frigyes nürnbergi várgróf, brandenburgi választófejedelem és őrgróf kinevezésével kezdődtek az 1427-es frankfurti birodalmi gyűlésen. Emellett V. (Habsburg) Albert, Ausztria hercege volt a husziták elleni háború másik vezetője. Albert továbbá – 1421-ben Luxemburgi Erzsébettel kötött házassága révén – Zsigmond veje és örököse is volt. Ez a szerződés volt az oka annak, hogy Albert érdekelt volt a husziták elleni háborúban. Kutatásom egyik kulcskérdése, hogy Zsigmond hogyan igyekezett távolról irányítani az északnyugat-magyarországi vármegyék védelmét. Továbbá lényegesnek tartom annak feltárását, hogy kik és milyen felhatalmazás alapján jártak el az ő megbízottjaként, miközben Zsigmond távol maradt az érintett területektől.

Varga Virág

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Történelem Segédtudományai Doktori Program

vargavirag1102@gmail.com

Témavezető: Körmendi Tamás, tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Történelem Segédtudományai Tanszék

Kísérlet egy tipológiára: nem oligarcha főúri nemzetségek tisztségviselő tagjai a 13–14. század fordulóján

Doktori kutatásom keretei között olyan – alapvetően a Nyugat-Dunántúlon törzsbirtokos – főúri nemzetségek Árpád-kor végi, Anjou-kor eleji társadalmi-politikai helyzetével foglalkozom, amelyek tagjai között találunk bárói rangú tisztségeikig eljutó, de az oligarchák szintjére nem emelkedő főurakat (pl. Győr, Pécs, Pok, Túrje, Osl nemzetség). Az előadásban megkísérlek felállítani egy tipológiát ezen főurak társadalmi helyzetét illetően. Kristó Gyula az oligarchákat már tipizálta az alapján, hogy hány megyére terjedt ki birtokhálózatuk, illetve mennyi várak és birtokuk volt. Később Zsoldos Attila elhatárolta azt is, hogy mi a különbség az oligarcha és a tartományúr között, így az elit rétegződéséről még alaposabb képet kaphattunk. Jelen tipológia az oligarchák alatti rétegről Kristó Gyula kritériumaihoz képest nem mennyiségi szempontok alapján kerül felállításra, hanem a várak és birtokok mellett a tisztségviselésre és a különféle kapcsolatok elemzésére fektetek nagyobb hangsúlyt (pl. udvari, házassági, familiárisi kapcsolatok). E szempontok alapján példák segítségével bemutatom, hogy a vizsgált körből mely főurakra alkalmazható Zsoldos Attila „hűséges tartományúr” fogalma, és ismertetem, hogy a familiárisi függésbe nem kerülő és a familiárisi függést elkerülni nem tudó főurakon belül milyen kategóriák állíthatók fel. A tipológia segítségével pontosabban megérthetjük az oligarchia korabeli elit társadalmi rétegződését.

Véber Zoltán

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Program
veberzol@gmail.com

Témavezető: Bárány Attila, doktori iskola vezető, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

Hunyadi János szendrői fogsága

Az 1448-as rigómezei csata következtében elszenvedett súlyos vereség után a csataterőről menekülő Hunyadi János a szerb despota, Brankovics György fogságába esett. Ez az esemény mély benyomást tett a kortársakra, amit több forrás és népdal is tükröz. Hunyadi közel két hónapig tartó fogságából szigorú feltételek mellett szabadult ki: 100.000 dukátot kellett fizetnie a magyar sereg által okozott károkért; a magyar seregnek a jövőben nem szabadott átkelnie Szerbián, ha a törökök ellen vonulnak; továbbá vissza kellett adnia a Brankovicstól korábban megszerzett birtokokat, és Hunyadi Lászlót túszként kellett hátrahagynia. A kormányzó, aki nem volt hajlandó a kiengedéséért cserébe felállított követelményeket teljesíteni, először bűnbakokat kezdett keresni, akiket a despota udvarában magas tisztséget betöltő két raguzai polgár személyében, valamint négy Brankovics familiáris személyében talált meg. Jogilag lépett fel ellenük, azzal a váddal, hogy az ő ösztönzésükre és javaslatukra került fogságba. Miután 1450. április 12-én a pápa felmentette az egyezményből eredő kötelezettségei alól, sereget indított a despotával szemben. Előadásomban magyar, raguzai és szerb források felhasználásával elemzem Hunyadi fogságba esésének körülményeit, valamint a Brankoviccsal és familiárisaival szembeni bosszúját.

Visegrádi Renáta

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Klasszika-filológia doktori program
re.renoire@gmail.com

Témavezetők: Szovák Kornél, habilitált egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem – intézetigazgató HUN-REN BTK Moravcsik Gyula Intézet
Armando Nuzzo, egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

***Ab auctore correctum.* Javítások Coluccio Salutati korai leveleiben**

A firenzei kancellárnak, Coluccio Salutatinak a Köztársaság nevében írt hivatalos levelei több szempontból közelítve is igen nagy fontossággal bírnak. Szerencsések vagyunk, hogy az elküldött *missilis*-ek nagy része fennmaradt másolat formájában a kancellár által gondosan szerkesztett regiszterek folióin, melyeket ma a Firenzei Állami Levéltárban őriznek. Az eredeti elküldött levél csak elvéve maradt ránk, így ezek egyértelműen hiánypótló dokumentumoknak számítanak. Maga a kancellár sokszor javított a másolaton, módosította és szépítette azt, volt, hogy a kész *missilis* elküldése előtt, de volt, hogy már utána. Előadásomban ezekről, a másolatokon látható javításokról szólnok az általam feldolgozott száz állami levél tükrében, mely korrektúráknak több típusa is megfigyelhető: áthúzás, javított rész sor fölé vagy margóra írása, margóra írt utólagos gondolat beágyazása, sor fölé írt szó utólag történt beírása, a *scribatur* szó előfordulása, akaratlan hibák, tévesztések, akaratlagos finomítások. Továbbá lehetőségem volt néhány olyan eredeti expedált *missilis*-t is megvizsgálni, melyek másolatai a levéltár regisztereiben is megtalálhatóak, ezáltal ugyanazt a levelet két fennmaradt forrás alapján is összevettem. Az előadás során mutatok példát az elküldött levél és a regiszterbe került másolata közti eltérésekre és javításokra is.

Jegyzetek

